

# XALQARO IMMUNITETLAR

Nomozov Zuxriddin Erkin O'g'li



Davlat daxlsizligi (suveren immunitet) - xalqaro huquqda suveren davlat boshqa davlatlarning hokimiyatlariga bo'ysunmaydigan printsip. Davlat daxlsizligi printsipi BMT Nizomida (1945) mustahkamlangan va Xalqaro huquq asoslari to'g'risidagi deklaratsiyada (1970) e'lon qilingan suveren tenglik kontseptsiyasiga asoslanadi. Bundan tashqari, suveren tenglik tushunchasi ancha oldin paydo bo'lgan. Ushbu tamoyil chet davlatning qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hamda sud yurisdiksiyalariga taalluqlidir. Hozirgi kunda davlat immuniteti kontseptsiyasini qo'llash bilan bog'liq muammolarni hal qilishning yagona jahon amaliyoti mavjud emas. Ushbu yukning bir qismi milliy qonunchilikka to'g'ri keladi.

2004 yilda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh assambleyasi BMTning davlatlarning yurisdiksiya immunitetlari va ularning mol-mulki to'g'risidagi konvensiyasini qabul qildi. Rossiya 2006 yilda imzolagan. Biroq, ushbu konventsiya 30 davlat uni ratifikatsiya qilganidan keyingina kuchga kiradi.

## Davlat immunitetining elementlari

Chet davlat yurisdiksiyasidan davlat immuniteti bir necha elementlardan iborat:

- Huquqiy daxlsizlik - davlat chet davlat sudiga bo'ysunmaydi.
- Da'voni oldindan ta'minlashdan immunitet.
- Chet el sudlarining ijro etilishidan immunitet.
- Davlat mulkiy daxlsizligi - bu xorijiy davlat hududida joylashgan davlat mulki daxlsizligining huquqiy rejimi.
- Chet el qonunlarini davlat ishtirokidagi bitimlarga nisbatan qo'llanilishidan immunitet.

Ushbu immunitetlar mustaqil ravishda harakat qiladi. Masalan, agar davlat o'z ishini sudda ko'rib chiqishga rozilik bersa (ya'ni sud immunitetidan voz kechsa), oldindan xavfsizlik va majburiy bajarilish immunitetlari amalda davom etadi.



Davlat daxlsizligi va fuqarolik munosabatlari Immunitet tushunchasi davlat harakatlarini xalqaro huquqiy munosabatlarning sub'ekti sifatida anglatadi. Zamonaviy dunyoda davlat o'zini ko'pincha yuridik shaxs (fuqarolik huquqi sub'ekti) kabi tutadi. Davlatning daxlsizligi bunday munosabatlarga taalluqli bo'ladimi, degan turli xil qarashlar mavjud.





Mutlaq immunitet nazariyasi Ushbu nazariya XIX asrda ishlab chiqilgan. va XX asrning birinchi yarmida. Unga muvofiq davlatning daxlsizligi tijorat operatsiyalariga ham taalluqlidir. Sovet Ittifoqi va XXR mutlaq immunitet nazariyasini qo'llab-quvvatladilar. Ushbu kontsepsiya davlatga immunitetdan voz kechish uchun suveren huquqni qoldiradi (shu jumladan shartnomada immunitetdan foydalanishdan bosh tortganligini e'lon qiladi).



Immunitetning funktsional (cheklangan) nazariyasi Funktsional immunitet nazariyasi 20-asrning ikkinchi yarmida AQSh va aksariyat Evropa mamlakatlarida qabul qilingan. Yaqinda Rossiya ham ushbu pozitsiya foydasiga mutlaq immunitet tushunchasidan voz kechishni boshladi. [6] Shu bilan birga, davlat tijorat shartnomalari bo'yicha o'z majburiyatlarini bajarmaganligi sababli kelib chiqadigan da'volardan himoya qilish uchun davlat immunitetdan foydalana olmaydi deb hisoblanadi. Shunday qilib, davlat "davlat hokimiyatini tashuvchisi" sifatida ish tutadigan holatlar (lat. Jure imperii) va davlat o'zini "shaxsiy shaxs" tutgan holatlar (lat. Jure gestionis) o'rtasida farqlash uchun rasmiy mezonlarga ehtiyoj seziladi.

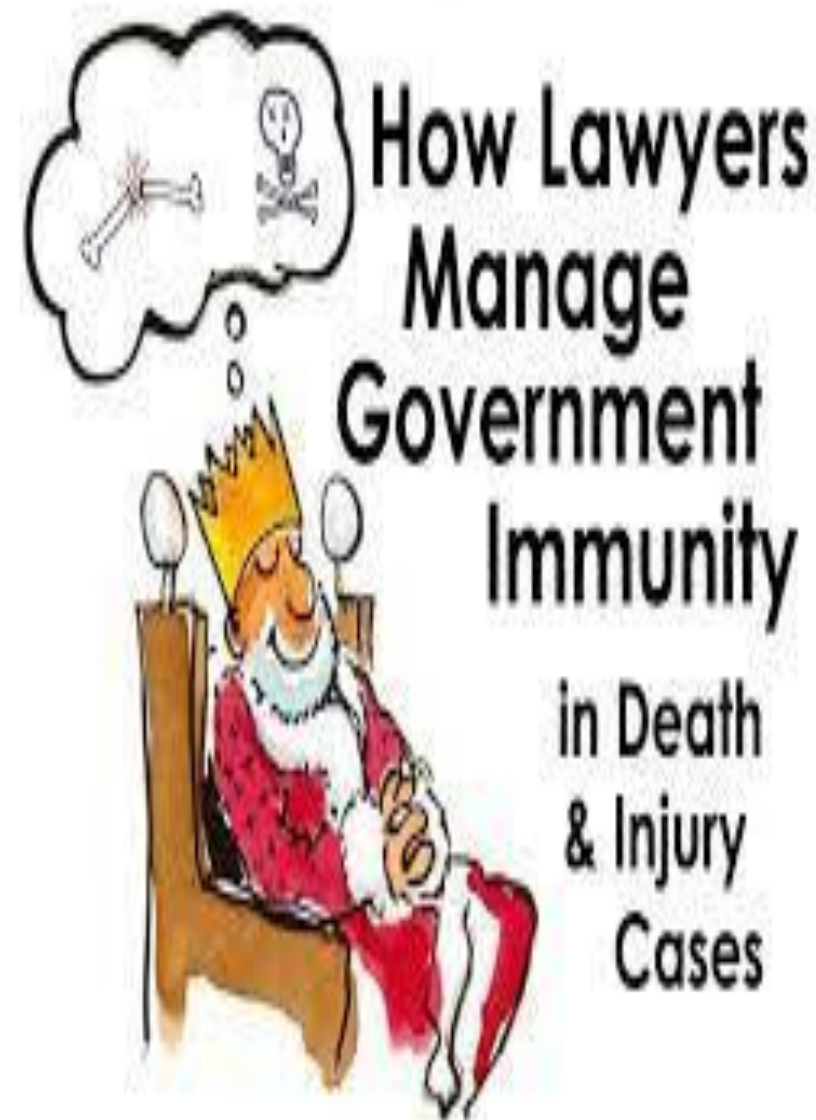




Bunday mezonlar xorijiy davlatlarning immuniteti to'g'risidagi milliy qonunchilik tomonidan tartibga solinishi kerak. Ushbu muammolarni hal qiladigan xalqaro shartnomalar ham mavjud. Masalan, 1972 yilda qabul qilingan Davlat immuniteti to'g'risidagi Evropa konvensiyasida (Rossiya uning ishtirokchisi emas) davlat immunitetni qo'llay olmaydigan holatlar belgilangan. Biroq, bunday tartibga solish qisman xorijiy davlatlarning suverenitetiga putur etkazadi va muayyan holatda immunitetning qo'llanilishi to'g'risida qaror qabul qilishni milliy organlarga topshiradi. Yuqorida aytib o'tilgan BMTning davlatlar va ularning mol-mulkinging yurisdiksiya immuniteti to'g'risidagi konvensiyasida (hali kuchga kirmagan) xorijiy jismoniy yoki yuridik shaxs bilan tijorat operatsiyalarida davlat immunitetidan foydalanishni taqiqlovchi moddasi mavjud. Istisno, agar tomonlar aniq boshqacha kelishuvga erishgan bo'lsa. Shuningdek, ushbu maqola davlatlar o'rtasidagi bitimlarga taalluqli emas.



Xalqaro munosabatlar amaliyotida davlat immuniteti 1948 yilda Nyu-Yorkdagi ba'zi fuqarolarning da'vosi bilan Sovet Ittifoqiga tegishli bo'lgan "Rossiya" paroxodiga hibsga olish choralari ko'rildi. Sovet hukumati norozilik bildirdi va hibsga olish Nyu-Yorkdagi federal sudlarning buyrug'i bilan bekor qilindi. 1991 yilda RSFSR hukumati Shveytsariyaning Noga kompaniyasi bilan oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi o'g'itlarini sotib olish uchun mablag'lar qarzini berish to'g'risida shartnoma tuzdi. Keyinchalik, Rossiya tomoni ushbu foydasiz shartnomani bekor qildi. Biroq, G'arb sudlari Noga tarafdorlik qilishdi, natijada Rossiya Markaziy banki va diplomatik vakolatxonalari hisob raqamlari, shuningdek, Sedov suzib yuruvchi kemasi bir qator hibsga olingan (bu hibslar keyinchalik olib tashlangan). Bunday holat, Noga Rossiya bilan imzolangan shartnomada Rossiya immunitetidan ixtiyoriy ravishda voz kechgani tufayli mumkin bo'ldi.





Suveren immunitet yurisdiksiyadan immunitet va majburiy ijro dan immunitetga bo'linadi.

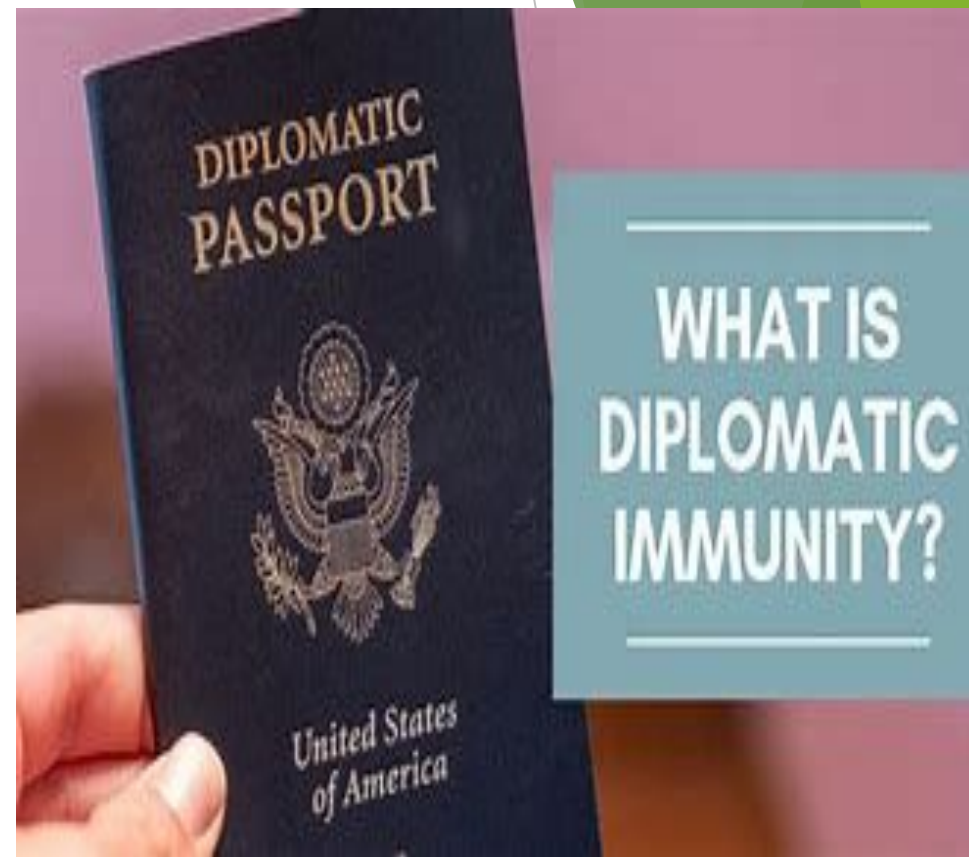
Ushbu immunitetlarni qo'llash shartlari hakamlik sudida alohida ahamiyatga ega.

Fransiya Oliy sudining fikriga ko'ra, davlatlarning suvereniteti va mustaqilligi ulardan birini boshqasini ta'qib qilishiga to'sqinlik qiladi. Boshqacha qilib aytganda, milliy sudyalar chet davlatlarni qiziqtirgan har qanday masalani hal qilishdan tiyilishlari kerak. Ushbu tamoyil 2004 yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan (hali kuchga kirmagan) kodifikatsiya loyihasining mavzusi edi. Konvensiyaning 5-moddasiga muvofiq, "Davlat o'ziga va mol-mulkiga nisbatan boshqa davlat sudlarining yurisdiksiyasidan daxlsizlikka ega". Biroq, yurisdiksiyadan immunitet mutlaq emas. Masalan, agar davlat ishda da'vogar bo'lsa, sud vakolatidan voz kechish aniq. Aksincha, davlat javobgar sifatida harakat qilganda, yurisdiksiyadan bu immunitet yanada muammoli bo'lishi mumkin.



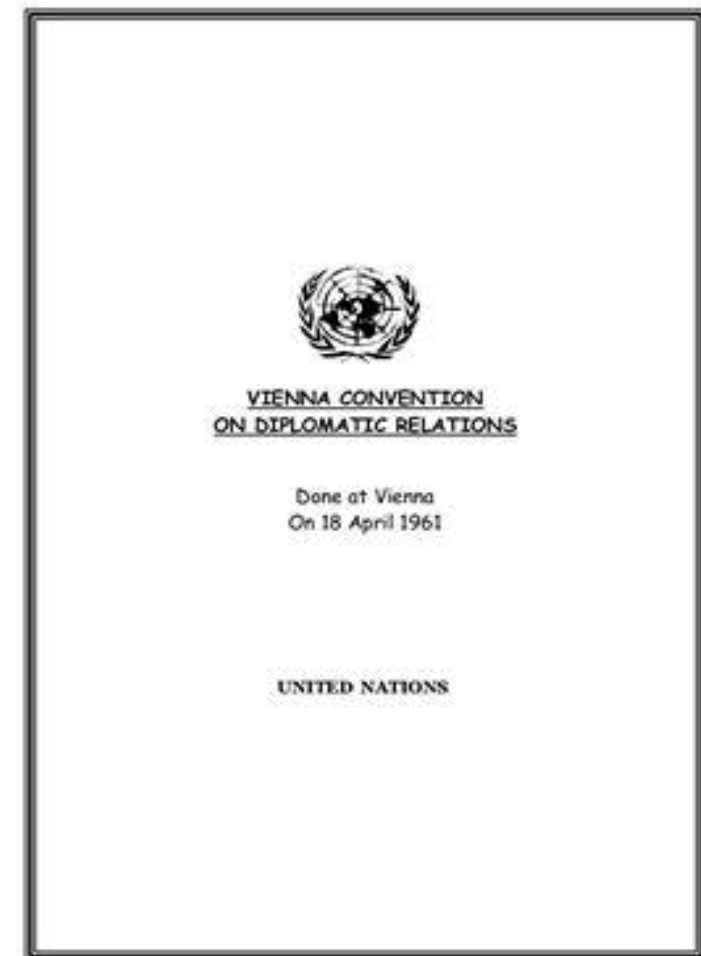


Diplomat sud immuniteti huquqiga ham ega. Diplomatik vakillar g'ayriqonuniy xatti-harakati uchun javobgarlikka tortilmasdan, balki xalqaro diplomatik tartib asosida uni vakil etib yuborgan davlat tomonidan chaqirib olinadi. Shuningdek, ular soliklardan ozod qilinadi, bojxona imtiyozlariga ega. D.i.ga ega shaxslar o'zlari yashab turgan davlat qonunlarini hur-mat qilishga majbur, bu qonunlarni buzgan holda nomaqbul shaxs deb e'lon qilinishi mumkin. Diplomatik munosabatlar xaqidagi 1961 y. Vena konvensiyasi, Konsullik munosabatlari haqidagi 1963 y. Vena konvensiyasi, BMT Bosh Assambleyasining Xalqaro himoyadan foydalanuvchi shaxslarga, jumladan diplomatik agentlarga qarshi qaratilgan jinoyatlar oldini olish va ular uchun jazolash to'g'risidagi 1973 y. konvensiyasi va b. hujjatlarda D.i. tartib-qoidalari belgilangan.





**Vena konvensiyalari** (1961 va 1963) — diplomatik va konsullik munosabatlariga bagʻishlangan konvensiyalar. Diplomatik munosabatlar toʻgʻrisidagi Vena konvensiyasi 1961 y. 18 aprelda Vena sh.da, diplomatik munosabatlar va immunitetlar masalalari boʻyicha BMT konferensiyasida qabul qilingan. Davlatlar boshliqlari huzuridagi diplomatik vakolatxonalar maqomi va vazifalarini belgilab beruvchi bu asosiy xalqaro huquqiy hujjat 53 moddadan iborat boʻlib, jumladan davlatlar oʻrtasida diplomatik munosabatlar oʻrnatish tartibiga, diplomatik vakolatxonalar rahbarlarini taminlash va chaqirib olishga, mazkur vakolatxona xodimlarining diplomatik maqomlariga, ularga va oila aʼzolariga beriladigan imtiyoz va daxlsizliklarga, ular vazifa olgan mamlakatlarga kelishi va qaytishiga, qabul qiluvchi mamlakat hududida oʻzlarini qay shaklda tutishlariga oid qoidalaridan iborat. Vakolatxonalarining muayyan diplomatik maqomga ega rahbarlari va vakolatxona diplomatik xodimlari orasidan sardor (duayen)ni, vakolatxonaning muvaqqat ishlar vakilini tayinlash masalalari yuzasidan ham qoidalar bayon qilingan.



Konsullik aloqalari to'g'risidagi Vena konvensiyasi 1963 y. mart — aprel da, BMT xalqaro huquq hay'atining loyihasini ko'rib chiqish uchun 92 davlat vakillari qatnashgan Vena konferensiyasida qabul qilingan. Mazkur konvensiya xalqaro muomalada ishtirok qiluvchi barcha davlatlar o'rtasidagi konsullik aloqalarini tartibga solib turadi.



# Венская конвенция о дипломатических сношениях



VIENNA CONVENTION  
ON DIPLOMATIC RELATIONS

Done at Vienna  
On 18 April 1961

UNITED NATIONS

В **1961** году, была принята **Венская конвенция о дипломатических сношениях**, которая остаётся основным договорным актом в области международных отношений.

Кроме названной Конвенции, дипломатический иммунитет в международном праве основывается на следующих договорах и соглашениях:

- I. **Венская конвенция о консульских сношениях 1963 года.**
- II. **Конвенция о привилегиях и иммунитетах ООН 1946 года.**
- III. **Конвенция о привилегиях и иммунитетах специализированных учреждений 1947 года.**
- IV. **Конвенция о правовом статусе, привилегиях и иммунитетах межгосударственных экономических организаций 1980 года.**



## 2. Виды и основные доктрины иммунитета государства

Иммунитет от действия законодательства иностранного государства

- означает, что в гражданско-правовых отношениях, в т.ч. договорных, государство подчиняется только собственному законодательству, если оно не согласилось на иное

Юрисдикционные иммунитеты

- изъятие государства и его органов из-под юрисдикции другого государства, вследствие чего без согласия государства нельзя к нему предъявить иск в иностранном суде, наложить арест на его имущество в порядке предварительного обеспечения иска или осуществить принудительные меры по исполнению решения суда другого государства
- судебный иммунитет (иммунитет от предъявления иска в иностранном суде)
- иммунитет от предварительного обеспечения иска
- иммунитет от принудительного исполнения судебного решения

Иммунитет государственной собственности

- означает, что личным законом юридического лица признается право той страны, где оно осуществляет основную производственную деятельность

**Спасибо за внимание!**

